

PHÂN TÍCH VÀ CẢM NHẬN TRUYỆN NGẮN BẾN QUÊ CỦA NGUYỄN MINH CHÂU

1. Em hãy phân tích Bến quê của Nguyễn Minh Châu

Bến quê là truyện ngắn được lấy làm tên chung cho tập truyện của nhà văn quân đội Nguyễn Minh Châu (1930 - 1989), xuất bản năm 1985. Ở tác phẩm này, ngòi bút của nhà văn hướng vào những sự việc tưởng chừng nhỏ nhặt, tầm thường, để thông qua đó phát hiện ra chiều sâu của đời sống tinh thần với bao nhiêu quy luật và nghịch lí, vượt ra khỏi tầm nhìn, tầm suy nghĩ hạn hẹp trước đây của tác giả nói riêng và mọi người nói chung.

Truyện ngắn Bến quê của Nguyễn Minh Châu chứa đựng những suy ngẫm, trải nghiệm sâu sắc của nhà văn về con người và cuộc đời, thức tỉnh mọi người sự trân trọng vẻ đẹp và giá trị của những điều bình dị, gần gũi của gia đình, quê hương. Triết lí trong Bến quê sâu sắc, mang tính trải nghiệm, có ý nghĩa tổng kết của một con người sắp giá từ cuộc sống.

Cốt truyện được xây dựng trên một tình huống chứa đựng mâu thuẫn. Nhân vật chính là anh Nhĩ, người đã từng đi khắp nơi trên thế giới, nhưng cuối đời lại bị cột chặt vào giường bởi một căn bệnh hiểm nghèo. Nhưng cũng chính vào thời điểm ấy, Nhĩ đã phát hiện ra vùng đất bên kia sông, nơi bến quê quen thuộc một vẻ đẹp mộc mạc mà vô cùng quyến rũ. Cũng như mãi cho đến lúc nằm liệt giường, nhận sự săn sóc từng miếng ăn, ngụm nước của vợ con, Nhĩ mới cảm nhận được nỗi vất vả, sự tàn tảo, tình yêu và đức hi sinh thầm lặng của người vợ hiền.

Nhĩ là một con người từng trải và có địa vị, đi rộng biết nhiều: "Suốt đời Nhĩ đã từng đi tới không sót một xó xỉnh nào trên trái đất": "anh đã từng in gót chân khắp mọi chân trời xu mới 2 năm trước đây, anh còn đi công tác sang một nước bên Mĩ La-tinh. Có thể nói, bao cảnh đẹp những nơi phồn hoa đô hội gần xa, những miếng ngon nơi đất khách quê người, anh đều được thưởng thức, được hưởng thụ. Nhưng những cảnh đẹp gần gũi, những con người tình nghĩa thân thuộc, thân yêu nơi quê hương cho đến những tháng ngày ốm đau nằm trên giường bệnh khi sắp từ giã cõi đời, anh mới cảm thấy một cách sâu sắc, cảm động.

Hoa bằng lăng quê kiểng có gì là đẹp? Lúc mới nở "màu sắc đã nhạt nhòa". Vòm trời và con sông Hồng, bờ bãi, bến đò... có gì xa lạ đối với nhiều người trong chúng ta, nhất là đối với Nhĩ, khi nhà anh ở gần dòng sông ấy. Sớm nay, Nhĩ vừa ngồi để cho vợ bón từng thìa thức ăn vừa nghĩ: Anh cảm thấy hoa bằng lăng trong tiết lập thu đẹp hơn, "đậm sắc hơn". Sông Hồng "màu đỏ nhạt, mặt sông như rộng thêm ra". Bãi bồi phù sa lâu đời ở bên kia sông Hồng dưới những tia nắng sớm đầu thu đang phô ra một thứ màu vàng thau xen với màu xanh non - những màu sắc thân thuộc quá như da thịt, hơi thở của đất màu mỡ". Và bầu trời, vòm trời quê nhà "như cao hơn".

Cũng trong những ngày này, khi nằm liệt giường, nhận sự chăm sóc đến từng miếng ăn, ngụm nước của người vợ, Nhĩ mới cảm thấy hết nỗi vất vả của vợ, sự tàn tảo, tình yêu và đức hi sinh thầm lặng của vợ mình. Cũng như nhiều nhân vật phụ nữ khác của Nguyễn Minh Châu, Liên - người vợ của Nhĩ - là hiện thân của vẻ đẹp tâm hồn, lòng vị tha và đức hi sinh thầm lặng, khiêm nhường. Những cử chỉ dịu dàng chăm sóc tỉ mỉ, ân cần, những lời động viên và sự thấu hiểu tâm trạng của chồng, rồi tấm áo vá và những bước chân đi rất nhẹ trên bậc cầu thang gỗ đã mòn lõm - bấy nhiêu chi tiết ấy đã đủ nói lên nhân vật Liên, dù chỉ hiện ra chốc lát ở phần đầu của truyện, cũng để lại cho người đọc về một hình tượng đẹp, giản dị mà sâu xa.

Sau bao năm tháng bôn tẩu, mà cuộc đời dành cho những chuyến đi khắp chân trời, đến lúc này, ở những ngày cuối đời mình, Nhĩ mới thấy và hiểu được nơi bến đò bình yên, điểm

tựa cho cuộc đời anh chính là gia đình, là người vợ suốt đời lão tàn, thâm lặng. Nhĩ nói với Liên bằng cả lòng biết ơn xen lẫn niềm ân hận: Suốt đời anh chỉ làm em khổ tâm... mà em vẫn nín thinh. Và Liên đã trả lời: có hề sao đâu... miễn là anh sống, luôn luôn có mặt anh, tiếng nói của anh trong gian nhà này...

Những cảm nhận, những suy nghĩ của Nhĩ về Liên thật sâu sắc, đầy ân tình ân nghĩa. Từ một cô gái chân quê "mặc áo nâu chít khăn mỏ quạ" rồi thành "một người đàn bà thị thành". Thế nhưng "tâm hồn Liên vẫn giữ nguyên vẹn những nét tần tảo và chịu đựng hi sinh từ bao đời xưa". Nhĩ đã trải qua những ngày tháng "bôn tẩu, tìm kiếm", nếm trải bao ngọt bùi, cay đắng, Nhĩ "đã tìm thấy được nơi nương tựa là gia đình", là vợ con mình. Với Nhĩ, gia đình là bến đậu, bến tình thương, bến hạnh phúc.

Cảnh những đứa trẻ (Huệ, Vân, Tam, Hùng) xinh tươi, ngoan ngoãn, nghe Nhĩ gọi, chúng ríu rít chạy lên, xúm vào, nương nhẹ giúp anh xô dịch từ mép tấm nệm ra mép tấm phản, lấy gối đặt sau lưng Nhĩ, làm cho anh như trẻ lại "toét miệng cười với tất cả, tận hưởng sự thích thú được chăm sóc và chơi với". Hạnh phúc ở đâu, hạnh phúc đâu phải cái gì cao siêu, mà rất bình dị, rất nhỏ, có khi chỉ là một ánh mắt, một nụ cười trẻ thơ, một bàn tay nhỏ bé "chua lôm mùi nước dưa",... Hình ảnh ông cụ giáo Khuyến sáng nào đi qua cũng tạt vào thăm Nhĩ là một hình ảnh ân tình ân nghĩa nuôi dưỡng tâm hồn. Một câu hỏi thăm về sức khỏe, một lời an ủi, động viên ân cần: "Hôm nay ông' Nhĩ có vẻ khỏe ra nhỉ?". Còn gì cao quý hơn, ấm áp hơn, tình nghĩa hơn? Được sống trong tình yêu thương của đồng loại mới thật hạnh phúc. Và đó là sắc màu ý vị trong cuộc đời mỗi chúng ta, là "Bến quê" của tâm hồn mỗi chúng ta.

Đứa con trai của Nhĩ sa vào một đám chơi phá cờ thế trên lề đường là chi tiết giống như điều mà Nhĩ gọi là sự chùng chình, vòng vèo mà trên đường đời, người ta khó lòng tránh khỏi.. Hành động và cử chỉ của Nhĩ ở cuối truyện cũng mang ý nghĩa biểu tượng. Bằng việc đặt nhân vật vào tình huống có tính nghịch lí, truyện Bến quê phát hiện một điều có tính quy luật: trong cuộc đời, con người thường khó tránh khỏi những điều vòng vèo, chùng chình, đồng thời thức tỉnh về những giá trị và vẻ đẹp đích thực của đời sống ở những điều quen thuộc, bình thường mà bền vững muôn đời.

Qua cảnh ngộ và tâm trạng của nhân vật Nhĩ, chúng ta cảm nhận được ý nghĩa triết lí về cuộc đời con người mà nhà văn đặt ra trong tác phẩm: Hãy cố gắng tìm hiểu và cảm nhận những vẻ đẹp bình dị mà quý giá ẩn chứa trong những gì quen thuộc, gần gũi nhất của gia đình và quê hương. Truyện được kể theo cái nhìn và tâm trạng của nhân vật Nhĩ, trong một cảnh ngộ đặc biệt. Giọng trầm tư, suy ngẫm của một người từng trải, cùng với giọng xúc động, đượm buồn, có cả sự ân hận và xót xa của một người nhìn vào hiện tại và quá khứ của mình ở cái thời điểm biết mình sắp phải từ giã cuộc đời. Những đoạn tả hàng cây bằng lăng, con sông, bờ bãi bên kia sông là những đoạn văn rất hay. Tác giả đã miêu tả những sắc thái khác nhau của vẻ đẹp thiên nhiên bằng tính từ chỉ màu sắc và những đường nét tạo hình rất gợi cảm.

Bến quê là một truyện ngắn xuất sắc, chứa đựng những chiêm nghiệm, triết lí sâu sắc về đời người. Những cảm xúc tinh nhạy đã được tác giả thể hiện bằng lời văn hàm súc, giản dị và những hình ảnh mang ý nghĩa tượng trưng nhưng dễ hiểu.

2. Bình giảng về truyện ngắn Bến quê

Truyện Bến quê thấm một nỗi buồn và tình thương khi ta bắt gặp một nhân vật ốm đau bệnh tật nằm liệt giường. Nhĩ là người chồng, người cha, người láng giềng, người bạn bị bệnh đã nhiều, không thể đi lại được nữa, muốn ngồi dậy cũng phải có người nâng đỡ; có lúc anh phải "thu hết tàn lực" mới "lết dần lết dần" ra khỏi phiến nệm nằm, mà anh cảm thấy "như

mình vừa bay được một nửa vòng trái đất". Ôm nặng liệt giường đã nhiều tháng ngày, cơ thể anh bị tàn phá nặng nề "phiến lưng đã có nhiều mảng da thịt vừa chai cứng, vừa lở loét".

Truyện Bến quê ghi lại những gì nhìn, nghe thấy, những suy ngẫm và mơ ước. những quan hệ của Nhĩ khi nằm trên giường bệnh, qua 4 cảnh: Nhĩ được Liên săn sóc; Nhĩ sai thằng Tuấn đi sang bên kia sông; Nhĩ được các cháu nhỏ (Huệ, Vân, Tam, Hùng...) đến nương nhẹ, lót chăn, kê gối cho anh; ông giáo Khuyên chống gậy đi qua tạt vào hỏi thăm Nhĩ.

Cũng như ở nhiều truyện ngắn thành công khác của mình, Nguyễn Minh Châu đã sáng tạo một tình huống đặc biệt trong Bến quê để đặt nhân vật vào đó mà soi rọi vào thế giới bên trong của họ, làm bật lên vấn đề tư tưởng của truyện. Tình thế (theo cách gọi của Nguyễn Minh Châu) hay tình huống trong Bến quê là một hoàn cảnh đầy vẻ nghịch lí. Nhân vật chính của truyện - anh Nhĩ - từng đi khắp mọi nơi trên Trái đất, về cuối đời lại bị cột chặt vào giường bệnh bởi một căn bệnh hiểm nghèo đến nỗi không thể tự mình dịch chuyển lấy vài mươi phần trên chiếc phản hẹp kê bên cửa sổ. Nhưng cũng chính vào một buổi sáng trong những ngày cuối đời mình, từ cửa sổ căn gác, Nhĩ đã nhận ra được ở vùng đất bãi bồi bên kia sông, nơi bến quê quen thuộc, một vẻ đẹp bình dị mà hết sức quyến rũ.

Truyện mở đầu với hình ảnh, Nhĩ từ khung cửa sổ của căn phòng đã nhìn thấy những cảnh vật vô cùng tươi đẹp và tràn trề sức sống. Từ gần tới xa Nhĩ nhận thấy: bông hoa bằng lăng tím, con sông Hồng như rộng ra, vòm trời như cao hơn, bãi bồi bên kia sông sao mà gần gũi thế... Một sự cảm nhận bình dị nhưng qua con mắt của một người đã từng đi khắp nơi nay bị bệnh thì lại khác. Phải chăng, có như vậy tác phẩm mới diễn tả hết được những triết lý của cuộc đời và làm hiện lên một không gian có chiều sâu và chiều rộng. Không gian vẫn như xưa mà Nhĩ cảm thấy mới mẻ và giàu đẹp vô cùng. Qua đó tác phẩm muốn rút ra một triết lý cho cuộc đời: quê hương là máu thịt, là tâm hồn của chúng ta, hãy đừng vô tình mà phải biết gắn bó và trân trọng.

Trong mỗi chúng ta ai cũng biết rằng: gia đình, người thân là chỗ dựa tinh thần quan trọng nhất của cuộc đời ta. Đặc biệt đối với nhân vật Nhĩ thì Liên vợ anh là người chăm sóc, quan tâm đến anh nhiều nhất. Nhìn vợ bước xuống cầu thang anh đã xót xa "suốt cả một đời người đàn bà trên những bậc gỗ mòn lõm", nhớ đến vợ anh thời con gái còn mặc áo nâu chít khăn mỏ quạ nay đã là một phụ nữ thị thành mà cuộc đời nào có khảm khá gì. Cái nghèo đã không che giấu được của cả gia đình, khi Nhĩ nhìn thấy "Liên đang mặc áo vá", cảm nhận "những ngón tay gầy guộc âu yếm vuốt ve bên vai". Và Nhĩ nhận ra tất cả tình yêu, sự tàn bạo, đức hy sinh thầm lặng của người vợ. Chính trong những ngày cuối đời, nhân vật mới thực sự thấu hiểu lòng biết ơn sâu sắc người vợ của mình "cũng như cánh bãi bồi đang nằm phơi phơi bên kia, tâm hồn Liên vẫn giữ nguyên vẹn những nét tàn bạo và chịu đựng hy sinh từ bao đời nay và cũng chính nhờ có điều đó mà sau nhiều ngày tháng bôn tẩu, tìm kiếm... Nhĩ đã tìm thấy được nơi nương tựa là gia đình trong những ngày này.

Nằm trên cái giường đặt cạnh cửa sổ, Nhĩ có thể quan sát được toàn cảnh. Nhưng nhất cử nhất động phải, nhờ vào mọi người. Những ngày tháng nằm trên giường bệnh toàn thân bại liệt như thế, Nhĩ đã có những suy nghĩ gì? Tình huống nghịch lí thứ hai lại xuất hiện không kém phần kịch tính: Nhĩ phát hiện ra vẻ đẹp lạ lùng của bãi bồi bên kia sông ngay phía trước cửa sổ vào một buổi sáng chớm thu mà bình thường anh đã vô tình không nhận ra dù nó ở quanh anh, rất gần. Nhĩ đã nhờ con trai giúp mình thực hiện khát khao đó, nhưng rồi cậu ta mãi chơi và để lỡ chuyến đò ngang.

Bến quê đã thành công trong việc xây dựng những hình ảnh giàu tính biểu tượng. Hình ảnh bãi bồi bên kia sông mang ý nghĩa biểu trưng cho những vẻ đẹp giản dị, gần gũi của quê hương đối với mỗi người mà ở đó chúng ta cần trân trọng, hướng về và gìn giữ. Hình ảnh những bó hoa bằng lăng cuối mùa, màu sông Hồng nhạt dần hay tiếng sạt lở bờ đất gọi lên

những bất trắc của cuộc đời con người mà Nhĩ là hiện thân cho những gập ghềnh, chông chênh cho sự sống mong manh đó.

Hành động Nhĩ đưa tay khoát khoát như đang giục giã cậu con trai đi cho kịp chuyến đò nhằm thức tỉnh mọi người về những điều vòng vèo, chùng chình, những khó khăn, cám dỗ của cuộc sống để hướng tới những chân giá trị bền vững. Từ đó, tác phẩm đã mang lại cho người đọc những chiều sâu triết lí chiêm nghiệm đầy sâu sắc. "Con người ta trên đường đời thật khó tránh khỏi những điều vòng vèo hoặc chùng chình".

Trong Bến quê, hầu như mọi hình ảnh đều mang hai lớp nghĩa: nghĩa thực và nghĩa biểu tượng. Hai lớp nghĩa này gắn bó thông nhất. Dù mang ý nghĩa biểu tượng nhưng trước hết nó vẫn có giá trị tả thực. Đó là hình ảnh bãi bồi bên sông, hoa bằng lăng cuối mùa, những tảng đất lở ở bờ sông, đưa con trai sa vào đám chơi phá cờ thế, Nhĩ khoát khoát tay... tất cả đều có ý nghĩa biểu tượng nhưng vẫn giàu sức gợi tả và biểu cảm.

Câu chuyện được kể lại ở ngôi thứ ba với giọng kể của một người ngoài cuộc nhưng lại rất đồng cảm với nhân vật Nhĩ vì được kể từ tâm nhìn của Nhĩ. Cách xây dựng tâm lí nhân vật phù hợp với tình huống và diễn biến câu chuyện. Những đoạn miêu tả rất sinh động bằng đường nét, màu sắc tạo hình, gợi cảm. Tình huống truyện đơn giản mà bất ngờ và nghịch lí.

Trong cuộc sống, đôi khi có những điều bất ngờ xảy ra mà ngoài tầm kiểm soát của chúng ta. Những điều bất thường và những nghịch lí đó mang đến cho chúng ta nhiều điều mà vốn dĩ ta chưa thể nắm bắt hay kiểm soát. Khi đã từng trải hoặc vào một lúc nào đó bạn chợt nhận ra giá trị đích thực thì lúc đó bạn đã không còn khả năng để thực hiện. Bởi vậy, ngày lúc này, chúng ta nên biết trân trọng những điều gần gũi, tốt đẹp và bình dị quanh ta.

Những điều đó, đôi khi vì một vài lí do hay những chật vật của cuộc sống mà chúng ta vô tình bỏ qua, không trân trọng hay thậm chí thờ ơ với nó. Nhưng cuối cùng, những chân giá trị lại đến từ đó. Và hơn hết, điều quý giá nhất trong cuộc đời mỗi con người là quê hương, là gia đình, đó là những chỗ dựa bền vững nhất cho chúng ta.

3. Bài văn phân tích tác phẩm Bến quê

Năm 1980, Việt Nam có nhiều biến động về an ninh quốc phòng, về kinh tế, văn hóa tư tưởng... Với Nguyễn Minh Châu, nó còn là thời điểm, một bước ngoặt quan trọng trong sự nghiệp văn chương của ông bởi ông có nhiều tìm tòi đổi mới về đề tài và phong cách sáng tác. Có thể kể đến Người đàn bà trên chuyến tàu tốc hành, cỏ lau... và một Bến quê với dấu ấn khó quên có ý nghĩa tổng kết cuộc đời một con người.

Bến quê được rút ra từ tập truyện ngắn cùng tên, là một trong những truyện ngắn đặc sắc của nhà văn để lại nhiều dư ba tốt đẹp. Qua một cốt truyện giản dị, một tình huống nghịch lí nhưng cũng rất đời thường, nhà văn đã phát hiện ra những chiều sâu mới của đời sống với bao quy luật và nghịch lí, vượt ra khỏi giới hạn chật hẹp của những cách nhìn, cách nghĩ trước đó của xã hội và của chính tác giả. Triết lí trong Bến quê góp phần chứng minh cuộc đời thường đa sự, con người đa đoan và cuộc đời Con người chẳng giản đơn chút nào.

Trong mỗi chúng ta ai cũng biết rằng: gia đình, người thân là chỗ dựa tinh thần quan trọng nhất của cuộc đời ta. Đặc biệt đối với nhân vật Nhĩ thì Liên vợ anh là người chăm sóc, quan tâm đến anh nhiều nhất. Nhìn vợ bước xuống cầu thang anh đã xót xa "suốt cả một đời người đàn bà trên những bậc gỗ mòn lõm", nhớ đến vợ anh thời con gái còn mặc áo nâu chít khăn mỏ quạ nay đã là một phụ nữ thị thành mà cuộc đời nào có khảm khà gì. Cái nghèo đã không che giấu được của cả gia đình, khi Nhĩ nhìn thấy "Liên đang mặc áo vá", cảm nhận "những ngón tay gầy guộc âu yếm vuốt ve bên vai". Và Nhĩ nhận ra tất cả tình yêu, sự tàn tảo, đức hy sinh thầm lặng của người vợ. Chính trong những ngày cuối đời, nhân vật mới thực sự thấu hiểu lòng biết ơn sâu sắc người vợ của mình "cũng như cánh bãi bồi đang nằm

phoi phới bên kia, tâm hồn Liên vẫn giữ nguyên vẹn những nét tàn tảo và chịu đựng hy sinh từ bao đời nay và cũng chính nhờ có điều đó mà sau nhiều ngày tháng bôn tẩu, tìm kiếm...Nhĩ đã tìm thấy được nơi nương tựa là gia đình trong những ngày này.

Lúc trên giường bệnh, ông mới thấu hiểu hết những vất vả cực nhọc của Liên- người vợ của mình. Ông chưa bao giờ thấy thương Liên như lúc này. Một người vợ tàn tảo, chịu thương chịu khó, chăm lo cho Nhĩ từng li từng tí. Nhìn đôi bàn tay gầy guộc của vợ, mảnh áo vá Liên mặc Nhĩ càng chưa xót hơn bao giờ hết. "Suốt đời anh chỉ làm em khổ tâm...mà em vẫn cứ nín thinh. Có hề sao đâu, miễn anh sống là được, luôn luôn có mặt anh, tiếng nói của anh trong ngôi nhà này..."

Liên - một cô gái thành phố, lấy Nhĩ về quê mà vẫn mang trong mình nét tàn tảo, sự chịu đựng và đức hi sinh cao cả. Từng bước chân nhẫn nại, từng lời nói nhẹ nhàng và chịu đựng đủ để biết Liên đã yêu anh biết nhường nào, anh hiểu hết. Dường như, sau những mệt mỏi của cuộc hành trình tìm kiếm những khao khát của tuổi trẻ thì cuối cùng, gia đình vợ và con chính là điểm tựa duy nhất cho những ngày cuối đời của Nhĩ.

Anh nhớ lại thời trai trẻ của mình cũng ham chơi như thế, vả lại nó cũng chưa nhận ra sự hấp dẫn bên kia sông, nên anh không hề trách cậu bé. Từ đó, anh rút ra một triết lí có tính chất tổng kết, chiêm nghiệm về qui luật của cuộc đời con người: "Con người ta trên đường đời khó tránh khỏi những điều vòng vèo hoặc chùng chình". Nhĩ một con người của thời đại mới chỉ biết chạy theo những ước vọng xa vời mà lãng quên đi những vẻ đẹp bình dị, thân quen mà mình đang có. Để rồi khi vấp ngã, khi phải sắp chia xa với cuộc sống này vĩnh viễn thì anh mới chịu nhận ra quê hương, gia đình, người vợ mới là bến đậu, là nơi nương tựa bình yên và vững chắc nhất cho con người sau hành trình đi xa trở về. Mặc dù nhận thức của Nhĩ đâu có chút muộn màng nhưng dù sao anh cũng đã kịp nhận ra trước sự sai lầm của mình, giúp anh cảm thấy thanh thản, nhẹ nhàng.

Cuối truyện, nhà văn miêu tả chân dung và hành động của Nhĩ với vẻ không bình thường: "mặt mũi Nhĩ đỏ rựng một cách khác thường, hai con mắt long lanh chứa một nỗi say mê đầy đau khổ, cả mười đầu ngón tay Nhĩ đang bấu chặt vào cái bậu cửa sổ, những ngón tay vừa bấu chặt vừa run lẩy bẩy. Anh đang cố thu nhặt hết mọi chút sức lực cuối cùng còn sót lại để đu mình nhô người ra ngoài, giờ một cánh tay gầy guộc ra phía ngoài cửa sổ khoát khoát y như đang khấn thiết ra hiệu cho một người nào đó". Hành động đó của Nhĩ thể hiện sự nôn nóng, thúc giục con trai hãy mau mau đi đi không lại lỡ mất chuyến đò. Hay đó chính là điều mà tác giả muốn gửi gắm cho chúng ta đừng để mất thời gian vô ích cho những cái "chùng chình", "vòng vèo" trên đường đời mà hãy hướng tới những giá trị đích thực, giản dị, bền vững quanh ta.

Trong những ngày này anh cũng cảm nhận trọn vẹn vẻ đẹp của tình làng, nghĩa xóm. Đó là những đôi bàn "chua lỏm mùi nước dưa", sự ngộ nghĩnh đáng yêu của những đứa trẻ khi chúng giúp Nhĩ đi nốt nửa vòng trái đất còn lại. Rồi cả cụ giáo Khuyến, sau khi mua báo sáng về thể nào cũng hỏi han tình hình sức khỏe của anh. Đó chính là vẻ đẹp của tình cảm mà bấy lâu nay cuộc sống bộn bề đã che khuất mất. Và anh cũng nhận ra rằng thì ra bến đậu bình yên, đẹp đẽ nhất trong cuộc đời mỗi con người không phải là những chân trời mới mẻ xa lạ mà chính ngay đây, nơi có tình làng nghĩa xóm "tắt lửa tối đèn" có nhau.

Đây cũng là lần đầu tiên Nhĩ phát hiện và cảm nhận đầy đủ nhất vẻ đẹp của bãi bồi bên kia sông, những suy tư về hình ảnh bãi bồi cũng chính là sự bừng tỉnh của Nhĩ về cuộc sống. "Cả một vùng phù sa lâu đời của bãi bồi bên kia sông Hồng lúc này phô ra trước khuôn cửa sổ của gian gác nhà Nhĩ một thứ màu vàng thau xen lẫn xanh non - những màu sắc thân thuộc quá như da thịt, hơi thở của đất màu mỡ. Suốt đời Nhĩ đã từng đi tới không sót một xó

xinh nào trên trái đất, đây là một chân trời gần gũi, mà lại xa lắc vì chưa hề bao giờ đi đến - cái bờ bên kia sông Hồng ngay trước cửa nhà mình”.

Bởi khi con người từng trải đang sống nốt những giây phút ít ỏi còn lại của mình thì mới đủ chín chắn và trưởng thành để có thể đưa ra những bài học có tính chất tổng kết một cách sâu sắc về cuộc đời con người được. Cách tư duy đó của nhà văn từ đó cũng giúp cho câu chuyện không chỉ tự nhiên mà còn trở nên thuyết phục, giàu tính nhân văn, nhân đạo hơn. Hay nói cách khác là nhà văn không trực tiếp giao giảng, áp đặt chân lí vào người đọc mà ngược lại thông qua một cuộc đời, một số phận con người để tự rút ra những suy ngẫm của riêng mình nhưng đó lại là suy nghĩ chung, phù hợp với tất cả mọi người. Vì vậy, tuy nhân vật Nhĩ là nhân vật tư tưởng nhưng đã không bị biến thành "cái loa phát thanh" cứng nhắc cho tác giả mà ngược lại số phận, hoàn cảnh của nhân vật lại là "công cụ" đắc lực hợp tình hợp lí để truyền tải tư tưởng của Nguyễn Minh Châu.

Tóm lại, truyện ngắn "Bến quê" rất tiêu biểu cho nghệ thuật trần thuật của nhà văn Nguyễn Minh Châu, có sự kết hợp khéo léo giữa tự sự, trữ tình và triết lí. Đồng thời cho thấy tài năng dựng truyện tự nhiên, hợp lí, cách miêu tả tâm lí nhân vật độc đáo, thể hiện được những suy ngẫm của nhân vật, kết hợp với những hình ảnh, chi tiết giàu ý nghĩa biểu tượng. Từ đó, làm nổi bật tư tưởng, chủ đề mà tác giả gửi gắm. Khép lại "Bến quê" cũng như biết bao nhiêu những trang văn khác của Nguyễn Minh Châu, người đọc nhận ra những điều gửi gắm của nhà văn: con người cần phải nhìn lại mình, cần biết trân trọng những giá trị vững bền, bình dị của gia đình và quê hương mà ta đang có.

4. Cảm nhận về văn bản Bến quê của Nguyễn Minh Châu

Một tác phẩm văn học xuất sắc là một tác phẩm hướng đến những chân giá trị cao đẹp ở đời. Một tác phẩm hay phải chạm đến những rung cảm về cái đẹp, những cảm xúc thật và mang tầm tư tưởng lớn. Truyện ngắn Bến quê là một tác phẩm thành công của nhà văn Nguyễn Minh Châu, không chỉ lôi cuốn người đọc bởi tình huống sáng tạo, cốt truyện đơn giản nhưng hấp dẫn mà truyện còn mang đến những tư tưởng thấm đẫm triết lí trong cuộc đời mỗi con người.

Một tình huống đầy éo le đã xảy ra với Nhĩ, cuộc đời Nhĩ đã đi nhiều nơi trên thế giới nhưng những ngày cuối cùng vì mắc căn bệnh hiểm nghèo ông buộc phải chôn chân mình trên giường bệnh. Cũng từ đây, ông nhận ra giá trị đích thực của cuộc sống không phải là những mộng ước xa vời, viễn vông, không phải là những thứ xa xôi hay những điều to lớn. Mà hạnh phúc chính bắt nguồn từ những điều đơn giản, bình dị trong cuộc sống, những thứ quanh ta mới là điều đẹp đẽ và đáng trân trọng.

Câu chuyện hầu hết xoay quanh nhân vật Nhĩ, về tình cảnh, về những mong muốn và suy tư của nhân vật trong những ngày cuối đời. Nhĩ là một người đã đi nhiều nơi, nhưng cuối đời lại có cảnh ngộ hết sức đặc biệt: phải nằm bẹp một chỗ, những sinh hoạt hàng ngày đều do vợ con, hoặc hàng xóm giúp đỡ chăm sóc, việc di chuyển của anh cũng vô cùng khó khăn, chỉ 50cm mà như tưởng chừng như đi được nửa vòng trái đất. Nhưng cũng chính ở hoàn cảnh ấy anh có thời gian tĩnh tâm, cảm nhận và suy ngẫm về cuộc sống về những người quanh mình.

Một trong những cảm nhận đầu tiên của anh chính là về khung cảnh thiên nhiên quanh mình. Khung cảnh được miêu tả theo cảm nhận của Nhĩ từ xa đến gần, từ thấp đến cao. Trước hết là những cảnh hoa bằng lăng cuối mùa "những bông hoa bằng lăng đã thưa thớt" "mấy bông hoa cuối cùng còn sót lại trở nên đậm sắc hơn"; dòng sông hồng "màu đỏ nhạt, mặt sông như rộng thêm ra"; hướng mắt ra xa hơn là khung cảnh bầu trời bỗng cũng như rộng thêm, các bãi bồi bên kia sông phơ ra màu vàng thau xen lẫn xanh non, ấy là màu của đất đai màu mỡ, màu của sự sống sinh sôi.

Phải chăng Nhĩ đã nhận ra bằng trực giác của mình một điều: mình không còn sống được bao lâu nữa? Dự đoán của Nhĩ như thực hơn, rõ hơn sau những câu hỏi anh đã hỏi Liên-vợ mình: “Hôm nay đã là ngày thứ mấy rồi nhỉ?”. Hình như Liên đã hiểu những gì Nhĩ đang nghĩ nên chị không trả lời. Không phải ngẫu nhiên mà những bông hoa bằng lăng trong mắt Nhĩ trở nên đậm sắc hơn, tiếng đất lở ở bãi bồi bên kia sông lại vang đến tận Nhĩ hay Nhĩ hỏi Liên nhưng câu như thể nó dự báo về quãng đời còn lại của Nhĩ một cách thật kín đáo, thẳm lặng.

Những hình ảnh mang tính biểu tượng được Nguyễn Minh Châu sử dụng khá thành công. Một con người luôn đi đến những nơi xa lạ như Nhĩ mà lại bị bó chân trên giường bệnh thì không đau khổ nào bằng. Nhưng chính những ngày này Nhĩ mới được sống bởi lẽ anh đã nhìn rõ được hình ảnh của quê hương. Đó là những bông hoa bằng lăng, là con sông, là bãi bồi, là vòm trời quê hương

Lần đầu tiên Nhĩ thấy Liên mặc áo vá. Người vợ mà mà bấy lâu nay anh chưa quan tâm hết mực nay hiện ra trước mắt anh hình ảnh, một dáng dấp tần tảo, chịu đựng, giàu đức hy sinh. Mọi sinh hoạt của Nhĩ đều nhờ vào sự chăm sóc của Liên. Đến lúc này anh mới thấy thương và yêu vợ mình hơn bao giờ hết. Dù bao năm tháng đã qua đi nhưng nét đẹp của Liên không hề thay đổi cũng như quê hương vậy, vẫn chan chứa nghĩa tình.

Và điều thứ hai khiến Nhĩ hối hận đó, chính là việc muốn qua bãi bồi bên sông một lần cho biết nhưng không thể nào được nữa. Nhĩ không còn cách nào nên đã nhờ con trai của mình qua đó rồi về nhà kể cho mình nghe. Tuy nhiên, trên chặng đường đi đưa con trai không thể nào vượt qua sự cám dỗ của những trò chơi vô cùng hấp dẫn mê hoặc nó. Nó mãi chơi nên đã quên mất lời của Nhĩ dặn dò bỏ qua chuyến dò ngang duy nhất trong ngày để sang được bãi bồi bên kia sông.

“Bến quê”- nơi neo đậu cuối cùng của mỗi con người. Nhĩ đã mãi mãi vào cõi vĩnh hằng nhưng trong anh còn chứa bao tiếc nuối. Hoàn cảnh đặc biệt đã đánh thức Nhĩ để anh nhận ra được những giá trị gần gũi, bình dị của quê hương, để anh thêm yêu quê hương mình. Con người ta ai cũng thế, bao lần vấp ngã trên đường đời nhưng chủ yếu là họ có vực dậy mà đi tiếp không.

Nhân vật Nhĩ trong truyện đã theo đuổi những ước mơ xa vời nơi chân trời tươi đẹp nhưng anh lại đánh mất hình ảnh của quê hương, của người thân. Đến lúc Nhĩ nhận ra mọi sự việc thì đã quá muộn màng. Cuộc sống đối với Nhĩ chỉ toàn là vô vị chỉ khi cuối đời thì phần người chàng chứa thi vị trong anh mới thực sự rõ nét. Dù mãi mãi lìa xa quê hương nhưng anh được nằm dưới khoảng đất yêu thương của quê mình, được đất mẹ che chở đến ngàn thu, đây cũng là một niềm hạnh phúc.

Nó thể hiện triết lý sống sâu sắc mà phải hết cả cuộc đời mình nhân vật Nhĩ mới nhận ra, mới cảm nhận và thấu hiểu được. Nhưng mọi thứ đều đã quá muộn, Nhĩ không thể nào chờ được nữa. Bằng triết lý sống vô cùng sâu sắc tạo nên sức ám ảnh cho tác phẩm của mình. Nhà văn Nguyễn Minh Châu đã cho người đọc những bản thảo, trần trở về cuộc sống khi bước trên con đường của cuộc đời liệu chúng ta có thoát khỏi những cám dỗ, những sa ngã ngọt ngào để đi tới mục đích cuối cùng hay không?

Chính sự vòng vèo hay chùng chình kia đã làm chúng ta mất phương hướng mà quên đi những điều vốn dĩ vô cùng giản dị, tươi đẹp trong cuộc đời con người.